

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	444
Land:	Serbien
Kilde:	Landinfo.
Titel:	Temanotat. Serbia – generell bakgrunnsinformasjon.
Udgivet:	26. marts 2010.
Optaget på baggrundsmaterialet:	24. november 2008.

Temanotat

Serbia – generell bakgrunnsinformasjon

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Arbeids- og inkluderingsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Rapportene er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2009

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A
Postboks 8108 Dep
N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70
Fax: 23 30 90 00
E-post: mail@landinfo.no
www.landinfo.no

Serbia – generell bakgrunnsinformasjon

Executive summary

This report gives a brief summary of Serbia's recent historical and political past, as well as an overview of selected socio-political themes. An outline of Serbia's current government and main political priorities is provided in the chapter '*Today's political situation*', while issues relating to the state of human rights and to Serbia's civic and socio-economic situation are presented in the chapter '*Social conditions*'. The report does not attempt to provide an exhaustive overview over political, societal or security conditions in Serbia today. Rather, emphasis is given to recent and ongoing developments (2007-2008) relevant to Serbia's vulnerable groups and minority populations in particular.

INNHold

1. Innledning	4
2. Kort historisk tilbakeblikk – fra Jugoslavia til Serbia	5
3. Dagens politiske situasjon	9
4. Samfunnsforhold i Serbia.....	11
4.1 Ytrings-, forsamlings- og organisasjonsfrihet	11
4.2 Religionsfrihet	12
4.3 Etniske minoriteter	13
4.4 Sandzak-bosnjaker.....	16
4.5 Kvinner	17
4.6 Menneskehandel ("Trafficking").....	18
4.7 Barn	19
4.8 Homofile.....	20
4.9 Den sosioøkonomiske situasjonen.....	20
4.10 Helsetjenester.....	21
5. Kilder.....	23

1. INNLEDNING

Den 5. juni 2006 erklærte Serbia seg som etterfølgerstaten til Serbia og Montenegro. Frem til juni 2006 hadde Serbia vært en del av statsdannelsen Serbia og Montenegro. I mai 2006 stemte et flertall i Montenegro for å bryte med Serbia, og Montenegro erklærte uavhengighet 4. juni 2006. Serbia anerkjente den 15. juni 2006 Montenegro som egen uavhengig stat.

Kosovo erklærte seg selvstendig 17. februar 2008. Serbia anser imidlertid at Kosovo er en del av Serbia og, på linje med Vojvodina, en serbisk provins. De særskilte forholdene i Kosovo er ikke tema for dette notatet.¹

Beograd er hovedstaden i Serbia, og andre store byer er Niš og Novi Sad. Befolkningen i Serbia (uten Kosovo) utgjør omkring 7,5 millioner. 83 prosent av befolkningen i Serbia oppgir å være etniske serbere, mens den resterende befolkningen består av forskjellige etniske minoriteter. Den største minoriteten er 293 000 ungarene. Bosnjakene utgjør omtrent 136 000, mens rombefolkningen er på 108 000. Kroatene utgjør ca. 70 000, mens albanerne er ca. 60 000.²

I Serbia er det ifølge UNHCR fortsatt omkring 100 000 flyktninger. Disse er i hovedsak etniske serbere fra Kroatia og Bosnia-Hercegovina.³ I tillegg er det 206 500⁴ internt fordrevne fra Kosovo, i hovedsak etnisk serbere.⁵

I denne versjonen av temanotatet har fotnote 53 og 54 blitt endret, men ellers er det i den formen det ble publisert i 24. november 2008.

¹ Det er utarbeidet eget notat med bakgrunnsinformasjon om Kosovo som er tilgjengelig http://www.landinfo.no/asset/737/1/737_1.pdf.

² Tallene er fra folketellingen i 2002. Ca. 107 000 har ikke oppgitt etnisk tilknytning. Resultatene er tilgjengelig fra Statistical Office of Republic of Serbia: <http://webzrzs.statserb.sr.gov.yu/axd/en/god.htm>.

³ Se oversikter i: UNHCR (2007). *Global Report Serbia 2007*: <http://www.unhcr.org/home/PUBL/484921592.pdf> og UNDP (2006). *At Risk: Roma and the Displaced in Southeast Europe*: http://hdr.undp.org/en/reports/regionalreports/europethecis/Europe_&_the_CIS_2005_en.pdf.

⁴ Tallet er oppgitt av UNHCR i november 2007 mottatt på tjenestereise til Beograd. European Stability Initiative (ESI) har kritisert det høye antallet internt fordrevne fra Kosovo, og mener - ut fra beregninger med utgangspunkt i den serbiske befolkningen i Kosovo før 1999 og den serbiske befolkningen i Kosovo i dag - at riktig tall må ligge rundt 65.000.

⁵ Temanotat om den rettslige og sosiale stillingen for IDPs i Serbia: <http://www.landinfo.no/index.gan?id=483&subid=0>.

2. KORT HISTORISK TILBAKEBLIKK – FRA JUGOSLAVIA TIL SERBIA⁶

Den føderale folkerepublikken Jugoslavia ble opprettet i 1945 under president Tito som hadde ledet de kommunistiske partisanene i kampen mot nazi-Tysklands okkupasjon. Føderasjonen bestod av republikkene Serbia, Kroatia, Slovenia, Bosnia-Hercegovina, Makedonia og Montenegro. Grunnloven fra 1946 var i store trekk en sovjetisk inspirert grunnlov. I 1948 brøt Tito med Moskva, og senere grunnlovsendringer i 1953, 1963 og 1974 reflekterte politiske og sosiale endringer med større vekt på sosialistisk selvstyre. Med grunnlovsendringen av 1963 fikk landet navnet Den sosialistiske føderale republikken Jugoslavia. Tito døde i 1980, og det ble etablert et kollektivt statspresidium, med roterende lederskap blant presidiets republikk- og provinsmedlemmer.

Etter at Slobodan Milošević ble president i Serbia i 1989 forverret forholdet mellom Serbia og de øvrige republikkene seg. I 1991 erklærte Slovenia og Kroatia sin selvstendighet. Den føderale hæren gikk inn, men trakk seg meget raskt ut av Slovenia. Den føderale hæren med støtte fra lokale serbiske militsgrupper kjempet derimot mot kroatisk styrke frem til januar 1992. FN fredsstyrker ble da utplassert for å overvåke våpenhvilen. En tredjedel av Kroatia var på dette tidspunktet under okkupasjon av "Republikken serbisk Krajina". Krigen i Bosnia-Hercegovina brøt ut våren 1992. Konflikten involverte muslimene i Bosnia (bosnjakene), kroatene og serberne. Krigen varte i nesten fire år.

I april 1992 ble Den føderale republikken Jugoslavia etablert med de to gjenværende republikkene Serbia og Montenegro.

I januar 1995 erklærte den kroatisk regjeringen at den ikke ville fornye FNs mandat. Den kroatisk hæren tok igjen kontrollen med hoveddelen av de serbisk okkuperte områdene i Kroatia i to offensiver i mai og august 1995.

Kosovo og Vojvodina hadde i henhold til grunnloven av 1974 utstrakt autonomi. I perioden 1989-1990 ble det i Serbia, under Miloševićs ledelse, gjennomført en rekke grunnlovsendringer som fratok provinsene deres indre selvstyre. Konflikten mellom Kosovos i hovedsak albanske befolkning og jugoslaviske/serbiske myndigheter forverret seg gradvis utover på 1990-tallet. Fra 1994 til 1996 var situasjonen svært spent med store serbiske politistyrker samt militære styrker i området og økende albansk militær motstand.

Fra februar 1998 ble aksjonene fra serbisk side intensivert mot "Kosovo Liberation Army" (KLA). Mer enn 250 000 albanere var internt fordrevne eller hadde forlatt landet. Etter press fra blant annet FN ble det inngått en våpenhvileavtale og Milošević gikk med på en delvis tilbaketrekking av serbiske styrker. En gruppe på 2000 mann fra OSSE under navnet "Kosovo Verification Mission" ble satt inn for å overvåke våpenhvilen.

⁶ Fremstillingen tar særlig for seg tiden etter 2000, og er basert på flere kilder som bl.a. Mønnesland, Svein og nyhetsoppslag fra blant annet BBC Monitoring Centre, Balkan Insight, Southeast European Times og B92.

Våpenhvileavtalen ble imidlertid ikke overholdt, og det var ikke mulig å komme frem til en fredsavtale med Milošević (fredsforhandlingene i Rambouillet). Serbiske styrker fortsatte å operere i Kosovo med økende brutalitet mot den albanske befolkningen. Etter gjentatte advarsler til jugoslaviske myndigheter innledet NATO 24. mars 1999 bombing av militære mål i Serbia og jugoslaviske styrker i Kosovo. Omkring 800 000 personer, i hovedsak albanere, flyktet fra Kosovo. NATO fortsatte sine aksjoner i 78 dager. 3. juni 1999 aksepterte jugoslaviske myndigheter en fredsavtale med tilbaketrekking av alle styrker fra Kosovo, utplassering av fredsstyrker og FN-styre i Kosovo.

I tilknytning til NATOs bombing arrangerte "Alliansen for forandring" flere store demonstrasjoner med krav om valg og Miloševićs avgang. Manglende enighet innad i opposisjonen innebar imidlertid flere måneders nytteløse anstrengelser. Tidlig i 2000 oppstod en ny opposisjonsgruppe: "Otpor". Otpor arrangerte jevnlige protester og demonstrasjoner. Endringer i konstitusjonen gjorde det mulig for Milošević å stille som presidentkandidat for Jugoslavia for andre gang. Han valgte å utlyse valg allerede i september 2000. Opposisjonen, bestående av i alt 18 partier, hadde samlet seg i "Democratic Opposition of Serbia" (DOS) og støttet en felles utfordrer til Milošević; Vojislav Koštunica. Koštunica fikk ifølge tall fra den daværende regjeringen, 45 prosent av stemmene ved valget. Valgresultatene ble imidlertid bestridt både av Milošević og Koštunica. Etter flere dager med protester stormet demonstranter parlamentsbygningen den 5. oktober 2000 og innsatte Koštunica som president. Hæren grep ikke inn, og politiet leverte sine våpen og støttet demonstrantene. Den 7. oktober 2000 holdt Milošević en TV-formidlet tale hvor han aksepterte valgnederlaget og gratulerte Koštunica.

Det internasjonale samfunnet reagerte raskt på de politiske endringene med opphevelse av de internasjonale sanksjonene. I november samme år ble Jugoslavias FN-medlemskap gjenopprettet.

I desember 2000 vant DOS et stort flertall i det serbiske parlamentet med 64 prosent av stemmene. Zoran Djindjić ble utnevnt til statsminister.

Koštunica motsatte seg samarbeidet med FNs "International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia" (ICTY) med hensyn til utlevering av Milošević og andre tiltalte for krigsforbrytelser. Milošević ble imidlertid arrestert 1. april 2001, for blant annet korrupsjon, og senere utlevert til ICTY av den serbiske regjeringen og statsminister Djindjić. Dette til tross for at konstitusjonsdomstolen hadde besluttet at slik utlevering ikke var i samsvar med jugoslavisk/serbisk lov. Utleveringen skjedde 28. juni 2001. Dette var dagen før et stort internasjonalt møte om økonomisk bistand til Jugoslavia hvor USA i forkant hadde truet med å trekke tilbake bistand om ikke myndighetene i Jugoslavia samarbeidet med ICTY.

Koštunicas parti "Democratic Party of Serbia" (DSS) truet med å trekke seg fra DOS-samarbeidet, og presset på for endringer på regjeringsplan både på stats- og republikknivå. En ny regjering for Jugoslavia basert på en koalisjon mellom DOS og Montenegros "Sammen for Jugoslavia parti" dannet ny regjering med Dragisa Pešić som statsminister.

I april 2002 vedtok det jugoslaviske parlamentet en ny lov som åpnet for utlevering av de krigsforbrytertiltaite til ICTY. Dette skjedde etter stort internasjonalt press fra særlig USA.

Motsetningsforholdet mellom Koštunica og Djindjić medførte at partiet til Koštunica, DSS, etter hvert var mer som et opposisjonsparti inntil partiet forlot koalisjonen i midten av 2002.

Koštunica stilte som presidentkandidat i Serbia ved valget høsten 2002. Koštunica vant valget, men verken i første eller andre runde hadde valgdeltakelsen vært over 50 prosent slik loven krever for at valget skal bli gyldig. Presidenten i det serbiske parlamentet fungerte som president for Serbia inntil nytt valg fant sted.

I januar 2003 vedtok både det serbiske og det montenegrinske parlamentet det konstitusjonelle charter for det nye Serbia og Montenegro som arvtagerstat til Den føderale republikken Jugoslavia, og i februar ble charteret endelig godkjent i det føderale parlamentet. Serbia hadde 91 plasser i parlamentet, mens Montenegro hadde 35. Ny president i Serbia og Montenegro ble Svetozar Marović som også var statsminister for en regjering bestående av fem statsråder. Den nye statsdannelsen var en løsere føderasjon mellom Serbia og Montenegro, hvor republikkene i hovedsak hadde felles utenrikspolitikk og forsvar. Etter tre år kunne republikkene velge å bryte samarbeidet i den nye statsdannelsen og utøve full selvstendighet.

Statsminister i Serbia Zoran Djindjić ble skutt og drept 12. mars 2003. Ny statsminister i Serbia ble Zoran Živković. Drapet satte fokus på den omfattende organiserte kriminaliteten i Serbia og Montenegro med nære bånd mellom mafia, politikk og rettsvesen.

I desember 2003 ble det gjennomført parlamentsvalg i Serbia og sommeren 2004 ble det gjennomført nye presidentvalg i Serbia. Ved parlamentsvalget 28. desember 2003 fikk Serbias radikale parti SRS flest stemmer med 27,7 prosent. Serbias demokratiske parti, DSS, under ledelse av Koštunica, fikk 18 prosent, mens Det demokratiske partiet, DS, fikk 12,8 prosent. I mars 2004 dannet Koštunica en mindretallsregjering bestående av partiene DSS, G17 Pluss samt SPO-NS, Serbisk fornyelsesparti - Nye Serbia.

Den krigsforbrytertiltalte Slobodan Milošević døde i mars 2006 i Haag.

Organisasjonen "Freedom House" har oppsummert Serbias politiske endringer slik

[...] Serbia's democratic transformation began much later than that of most other post-Communist countries, with the fall of the Slobodan Milošević regime in October 2000. Democratization slowly resulted from elections won by the opposition and massive protests that forced the regime to accept the results. It was also a negotiated transition, with some members of the old regime supporting the opposition for the price of political protection. The legacy of the populist and nationalist Milošević regime left deep ruts that continue to block transformation....Serbia has transformed itself dramatically since 2000, but economic interest groups formerly associated with the Milošević regime, an insufficiently reformed security sector, and a lack of broad reforms based on political consensus continue to present obstacles to the state's democratic consolidation.⁷

Boris Tadić fra DS ble etter presidentvalgene i juni 2004 valgt til ny president i Serbia.

⁷ Freedom House (June 2007b). *Nations in Transit 2006. Serbia and Montenegro – Serbia*, s. 1: <http://www.freedomhouse.hu/pdfdocs/serbia2006.pdf>.

Det ble igjen gjennomført valg til parlamentet i januar 2007. Regjeringsforhandlingene var svært vanskelige, og først 13. mai 2007 var den nye regjeringen bestående av DS, DSS/NS og G 17 Plus på plass med Koštunica som statsminister.⁸ Tadić ble igjen valgt til president med liten margin i andre valgomgang i februar 2008.

⁸ International Crisis Group (ICG) har i *Serbia's New Government: Turning from Europe* redegjort for forhandlingene og regjeringsdannelsen: <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=1162&l=1>.

3. DAGENS POLITISKE SITUASJON

Koštunica regjeringen satt mindre enn ett år. Grunnet den politiske krisen knyttet til Kosovos selvstendighetserklæring, ble det igjen nyvalg til parlamentet i Serbia i mai 2008, med følgende resultat:

For a European Serbia ⁹ (ZES)	38,42 %	102 mandater
Serbian Radical Party (SRS)	29,46 %	78 mandater
Democratic Party of Serbia (DSS)	11,62 %	30 mandater
Socialist Party of Serbia (SPS)	7,58 %	20 mandater
Liberal Democratic Party (LDP)	5,24 %	13 mandater
Hungarian Coalition	1,81 %	4 mandater
Bosniac List for a European Sandzak	0,92 %	2 mandater
Albanian Coalition from Presevo Valley	0,41 %	1 mandat

Det skulle nok en gang svært lange og vanskelige forhandlinger til før en ny serbisk regjering var på plass. Den nye serbiske regjeringen, under ledelse av Mirko Cvetković, er en koalisjon med medlemmer fra ZES, koalisjonen rundt sosialistpartiet¹⁰ og minoritetspartiene.¹¹

Gjenvalget av president Tadić og etableringen av den nye koalisjonsregjeringen har styrket Serbias bånd til Europa.

Nærmere tilknytning til EU og NATO for Serbia har vært knyttet opp til samarbeidet med Det internasjonale krigsforbrytertribunalet for det tidligere Jugoslavia i Haag (ICTY). I oktober 2005 fikk Serbia og Montenegro starte forhandlingene om en stabiliserings- og assosieringsavtale (SAA) med EU. I mai 2006 suspenderte imidlertid EU samtalen om en avtale grunnet Serbias manglende arrestasjon av den bosnisk-serbiske generalen Ratko Mladić som er tiltalt for folkemord. Serbia fremla sommeren 2006 en egen "Action Plan" for arrestasjonen av Mladić. Planen ble positivt mottatt, men både EU og ICTY har gitt uttrykk for at det er implementeringen som er det avgjørende.

Flere stilte spørsmål ved Serbias reelle vilje til å overlevere Mladić til ICTY. ICTY fremla en ny negativ rapport i oktober 2006 som viste til manglende serbisk samarbeid med tribunalet.¹² Likevel fikk Serbia, sammen med flere land på Balkan, medlemskap i NATOs Partnerskap for Fred høsten 2006.

⁹ Koalisjon mellom DS (Boris Tadić), LSV (alliansen av sosialdemokrater i Vojvodina), SDP (Sandzak parti - Lajijic), SPO (Drasković), DSHV (kroatisk parti) og G17-plus (med egen gruppe, men del av koalisjonen).

¹⁰ Foruten sosialistpartiet består denne alliansen av pensjonistpartiet (PUPS) og Forente Serbia (JS).

¹¹ En liste over regjeringens medlemmer kan blant annet finnes på hjemmesiden til serbiske myndigheter <http://www.srbija.sr.gov.yu/vlada/sastav.php>.

¹² Southeast European Times (17 October 2006). *Del Ponte Submits negative report on Serbia to EU, SAA talks to remain frozen*: http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2006/10/17/nb-01.

I juni 2007 ble to sentrale etterlyste krigsforbrytere arrestert¹³. Sjefsanklageren Carla del Ponte ved ICTY ga i sin rapport i juni 2007 uttrykk for at hun hadde sett "[...] general progress in Serbia's level of cooperation with the international tribunal"¹⁴. I samme måned gjenopptok EU samtaler med Serbia om en stabiliserings- og assosieringsavtale.¹⁵ Avtalen ble ferdigforhandlet i 2007, men først i slutten av april 2008 besluttet EU å signere SAA-avtalen med Serbia. Dette ble av mange sett på som en støtte til Tadić sin koalisjon for Europa.

Til tross for høylytte protester fra tidligere koalisjonspartner DSS, signerte utenriksministeren fra DS avtalen med EU i april 2008. Serbiske myndigheter prioriterer nå ratifiseringen av avtalen på serbisk side. Arrestasjonen av den folkemordtiltalte bosnisk-serbiske lederen Radovan Karadžić og overføringen av ham til ICTY i juli 2008 har styrket muligheten for ratifisering i EU-landene. Nederland har imidlertid vært særlig klar på at en slik ratifisering ikke vil finne sted før Serbia fullt ut samarbeider med ICTY. Fortsatt er ikke Mladić og Goran Hadžić¹⁶ arrestert.

Serbias nye grunnlov slår fast at Kosovo er en del av Serbia.¹⁷ Serbiske politikere står samlet i denne saken. DSS og Koštunica mener imidlertid at Serbia ikke kan søke nærmere tilknytning til EU så lenge Kosovo gis anerkjennelse. De nåværende serbiske myndighetene ser imidlertid på europeisk integrasjon som svært betydningsfullt og som en kjerneinteresse for Serbia. Serbiske myndigheter vil samtidig bruke alle rettslige og diplomatiske midler for å sikre Kosovo som en integrert del av Serbia. Myndighetene vil også føre en aktiv politikk i forhold til å støtte den serbiske befolkningen i Kosovo.¹⁸

Andre politiske prioriteringer er styrking av økonomien, høyne regjeringens sosiale ansvar, øke innsatsen i kampen mot kriminalitet og korrupsjon samt respektere internasjonal lov.¹⁹

¹³ Zdravko Tolimir, nær rådgiver til Mladić, og Serbias tidligere politisjef Vlastimir Djordjević ble arrestert i henholdsvis Republica Srpska i Bosnia og i Montenegro. Tolimir hevder imidlertid at han ble arrestert i Serbia, men ført til Bosnia; se bl.a. B92 04.07.2007.

¹⁴ BIRN (19 June 2007): *Serbia may "Trade" Mladic for Concessions in Kosovo*.
<http://www.birn.eu.com/en/88/10/3354/>.

¹⁵ Southeast European Times (13 June 2007). *Serbia, EU resume SAA talks*:
http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2007/06/13/nb-01. Ifølge en meningsmåling gjengitt på serbisk TV 2. juli 2007 skal 70 prosent av serbere ønske EU-medlemskap.

¹⁶ Kroatisk serbisk leder.

¹⁷ På hjemmesiden til Serbias regjering står det: "As long as the Serbian people exists, Kosovo is Serbia".

¹⁸ Se Cvetković tale til parlamentet 7. juli 2008 gjengitt på regjeringens hjemmeside.

¹⁹ Ibid.

4. SAMFUNNSFORHOLD I SERBIA

Forholdene som beskrives nedenfor er knyttet til den generelle sikkerhetssituasjonen i landet, og til hvordan nasjonale myndigheter administrerer og opprettholder lov og orden. En oversikt over Serbias politi- og sikkerhetstjeneste, rettsvesen, ombudsmannsinstitusjon samt militærapparat gis i et eget notat om lov og orden i Serbia.²⁰

4.1 YTRINGS-, FORSAMLINGS- OG ORGANISASJONSFRIHET

Ytringsfrihet, herunder pressefrihet, er beskyttet gjennom den serbiske grunnloven²¹ og andre nasjonale lover som Lov om offentlig informasjon og Kringkastingsloven²². De juridiske normene som garanterer ytringsfrihet samsvarer i all vesentlighet med europeiske og internasjonale standarder. Journalister og mediarepresentanter i Serbia retter imidlertid sterk kritikk mot myndighetene og domstolene for mangelfull og inkonsistent håndheving av de nedfelte normene.²³

Det serbiske kringkastingsrådet (The Republic Broadcasting Agency (RRA)) anklages for å utøve politisk press ovenfor nyhetsredaksjoner og for urettmessig innblanding i redaksjonelle anliggender. Det foreligger også tilsvarende rapporter om inngrep fra den serbiske regjeringens side som skal ha brutt med prinsippene for ytrings- og pressefrihet. Regjeringkritiske medier hevder videre å ha blitt utsatt for represalier eller straffetiltak fra regjeringens side for sin rapportering.²⁴

Ifølge kilder som US State Department, International Research and Exchange Board (IREX) og Human Rights Watch ble en rekke serbiske journalister og mediaorganisasjoner utsatt for overgrep og trakassering i løpet av 2007. Særlig B92, men også Beta og TNT, var ofre for vandalisme, bombetrusler og trakassering i forbindelse med publisering av sensitive eller kontroversielle reportasjer. Journalistikk som omhandler Kosovos konstitusjonelle status, Serbias rolle under krigen eller organisert kriminalitet og korrupsjon blir i særskilt grad antatt å motivere slike overgrep/represalier. Det skal også ha forekommet tilfeller der politiet har unnlatt eller trenert straffeforfølgelse av slike overgrep.

Høsten 2006 ble det vedtatt kontroversielle tillegg til Serbias kringkastingslov, til tross for innvendinger fra organisasjoner som OSSE. Loven åpnet blant annet for offentlig godkjenning av budsjett til uavhengige kringkastingsråd, og rett til å trekke lisensen uten klagemulighet. Ingen lisenser ble tilbaketrukket i løpet av 2007. Kringkastingsrådet har imidlertid fått kritikk av en rekke tv- og radiostasjoner for å være urettmessig restriktive hva angår lisenstilldeling.

²⁰ Landinfos temanotat "Serbia – Lov og orden" kan gjenfinnes på landdatabasen.

²¹ Serbias grunnlov: http://www.parlament.sr.gov.yu/content/eng/akta/ustav/ustav_ceo.asp.

²² Henholdsvis *Law on Public Information* (2003, endret 2007) og *Law on Broadcasting* (2002, endret 2006).

²³ Se International Research and Exchange Board (IREX) sin analyse av pressefrihet i Serbia i *Media Sustainability Index (MSI) 2008*: http://www.irex.org/programs/msi_eur/2008/serbia.asp.

²⁴ Ibid.

Serbias lovverk garanterer også forsamlings- og organisasjonsfrihet. US State Department viser til at myndighetene i hovedsak respekterer disse frihetene, og videre til at det i løpet av 2007 ikke var noen rapporterte tilfeller av sensur/obstruksjon av kulturarrangementer.²⁵

4.2 RELIGIONSFRIHET

Den serbiske grunnloven og andre nasjonale lover sikrer i utgangspunktet religionsfrihet. Statens sekulære karakter er nedfelt i grunnlovens artikkel 44, som garanterer at kirken og andre trossamfunn er [...] equal and free to organize independently their internal structure, religious matters, to perform religious rites in public, to establish and manage religious schools, social and charitable institutions, in accordance with the law. Både US State Department og Helsinki Committee for Human Rights in Serbia viser til at myndighetene i hovedsak respekterer religionsfriheten.²⁶ Imidlertid oppfattes religionsloven som ble vedtatt i 2006 som diskriminerende av en rekke kilder. Loven innebærer at religiøse samfunn som ønsker en formell rettslig status/anerkjennelse må ha støtte fra 0,001 prosent av Serbias befolkning.²⁷

Serbia har ingen statsreligion, men flere rapporter viser til at den serbisk-ortodokse kirken blir forfordelt i forhold til statsfinansiering.²⁸ Trossamfunn som er registrert som "tradisjonelle religiøse grupper"²⁹ mottar også særbehandling i forhold til skattelegging av religiøs eiendom. Skoleelever er pliktige til å motta undervisning i en av de syv tradisjonelle religionene, eller alternativt motta "civic education". I henhold til folketellingen i Serbia i 2002 er antallet ikke-religiøse synkende.

²⁵ Ibid. Se også Human Rights Watch (30 January 2008). *World Report 2008: Serbia*: <http://www.hrw.org/en/reports/2008/01/30/world-report-2008> og US State Department (11 March 2008). *2007 Country Report on Human Rights Practices – Serbia (includes Kosovo)*: <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2007/100583.htm>.

²⁶ US State Department (19 September 2008). *2008 International Religious Freedom Report – Serbia*: <http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2008/108470.htm>; Helsinki Committee for Human Rights in Serbia (2007). *Annual Report 2007*: <http://www.helsinki.org.yu/doc/Report2007.pdf>.

²⁷ Se: Forum 18 (9 October 2007). *Serbia: Violence Continues Against religious Communities*: http://www.forum18.org/Archive.php?article_id=1030&printer=Y. Forum 18 viser til at myndighetens egne forskrifter om 100 personers støtte strider mot loven, da prosentandelen skulle innebære støtte fra bare 75 personer. Serbia hadde fra 1993 ingen lov om religiøse samfunn og for å få rettslig status måtte de religiøse samfunnene registrere seg som borgerforeninger – "citizens' associations". Tidligere lovgivning krevde 700 personers støtte for registrering. Rettslig status er påkrevd bl.a. for å eie eiendom. Det er dog ingen formelle krav til registrering av religiøse organisasjoner.

²⁸ Serbiske myndigheter subsidierer for eksempel lønninger til serbisk-ortodokse prester i Kosovo og delfinansierer konstruksjonsarbeid på serbisk-ortodokse kirker. Forum 18 (9 August 2006). *Serbia: Religion Minister breaks his own law*: http://www.forum18.org/Archive.php?article_id=825.

²⁹ De syv tradisjonelle religiøse gruppene er: Den serbisk-ortodokse kirken, det muslimske samfunnet, den romersk-katolske kirken, "Slovak Evangelical Church", det jødiske samfunnet, den kristne reformkirken og den evangelisk-kristne kirken. I 2007 registrerte Religionsdepartementet i tillegg ti "ikke-tradisjonelle" religioner: Seventh-day Adventist Church, Evangelical Methodist Church, Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, Evangelical Church of Serbia, Church of Christ's Love, Christ's Spiritual Church, Church of God, Christian Nazarene Religious Community, Association of Christian Baptist Churches samt Christ's Church of Brothers.

I løpet av 2007 ble det registrert i overkant av 30 angrep på religiøse minoriteter, i tillegg til vandalisme på kirker, gravgårder og religiøse bygninger. Katolske, jødiske, protestantiske og muslimske samfunn var utsatt, i tillegg til medlemmer av Jehovas vitne og Hare Krishna. Få av anmeldelsene førte til straffeforfølgelse av de skyldige. Det foreligger også rapporter om generell diskriminering og trakassering av medlemmer av religiøse minoriteter.³⁰ Flere minoriteter viser til vanskeligheter i forbindelse med å registrere religionen (for å få formell anerkjennelse), som skal foretas gjennom Religionsdepartementet. Jehovas vitner er et av trossamfunnene som ikke har lyktes i å bli registrert, og som derfor klaget Religionsdepartementet og registreringsavvisningene inn til Høyesterett i 2007. Saken er ikke avklart.

Det jødiske trossamfunn viser til forekomsten av antisemittisme i det serbiske samfunn, og fortsetter å innrapportere overgrep på religiøs eiendom samt utbredelsen av såkalt "hate speech". Regjeringen tar offentlig avstand fra antisemittisme, men har blitt kritisert for å ikke innta en mer aktiv holdning i forhold til problemet. Helsinki-komiteen i Serbia kommenterer blant annet at problemet med regjeringens, eller myndighetenes, holdning ikke dreier som intoleranse (ovenfor religiøse minoriteter), men om passivitet eller likegyldighet i forhold til registrerte overgrep.³¹

4.3 ETNISKE MINORITETER

Minoritetsbefolkningen utgjør i underkant av 30 prosent av Serbias befolkning.³² Grunnloven inneholder en garanti om beskyttelse av nasjonale minoriteter samt en omfattende antidiskrimineringsartikkel, men landet har ellers ingen spesifikk lov om beskyttelse av minoriteter.³³ Serbia har ratifisert Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter, men ifølge kilder som svensk UD blir ikke loven tilstrekkelig etterfulgt.

³⁰ Human Rights Watch (30 January 2008).

³¹ Helsinki Committee for Human Rights in Serbia (2007), s. 215 og OSCE (October 2008). *Hate crimes in the OSCE Region: Incidents and responses – Annual report for 2007*:
http://www.osce.org/documents/odhr/2008/10/33851_en.pdf.

³² Ungarere, bosnjaker, romer, slovakere, rumenere, vlach, bulgarere, kroater, albanere og "andre".

³³ Belgrade Centre for Human Rights (2008). *Human Rights in Serbia 2007*, s. 150-155:
http://bgcentar.placebo.co.yu/publications_reports_en.

En minoritetslov som ble vedtatt i 2002 åpnet for at hver nasjonal minoritet skulle danne nasjonale minoritetsråd. 14 slike nasjonale minoritetsråd var etablert per 2007. I 2004 ble det videre dannet et eget råd for nasjonale minoriteter på statsnivå, med ansvar for å overvåke minoritetsrettighetene og gi utarbeide lover/lovforslag. Siden minoritetsloven fra 2002 ikke lenger er gjeldende,³⁴ er det grunnloven som i dag gir det rettslige rammeverket for de nasjonale minoritetsrådene. Serbia har imidlertid fortsatt ikke vedtatt lovverk som regulerer valgene til minoritetsrådene eller som regulerer minoritetsrådenes ansvar. Mandatene til flere av rådene har utgått. Flere kilder karakteriserer situasjonen som et rettslig vakuum, og beklager videre at rådet for nasjonale minoriteter på statsnivå ikke har møttes siden 2006. Minoritetsorganisasjoner stiller spørsmål ved rådenes legitimitet.³⁵

EU-kommisjonen viser til at flere undervisningsbøker på kroatisk, ungarsk, slovakisk og bulgarsk er blitt gjort tilgjengelige, samt at det er gitt samtykke til bruk av tekstbøker fra Kosovo i Sør-Serbia. Kommisjonen noterer også generelle forbedringer i bruk av minoritetsspråk, samt bedre minoritetsrepresentasjon i det serbiske parlamentet. Organisasjoner som Minority Rights Group utviser i denne forbindelse skepsis til hvordan atskillelsen av tekstbøker kan føre til segregering og stigmatisering av minoritetsgruppene, i stedet for en bedre inkludering i samfunnet.³⁶

Myndighetenes "Agency of Human and Minority Rights" oppgir at antallet etniske, religiøse eller rasemotiverte kriminelle handlinger/overgrep økte fra 276 i 2006 til 325 i 2007. Handlingene omfattet graffiti, vandalisme på religiøs eiendom, verbale provokasjoner og fysiske overgrep (sistnevnte utgjorde 38 av 325 registrerte tilfeller). I underkant av 60 tilfeller av ødeleggelse av religiøs eiendom på tvers av landet ble registrert.³⁷

Minoritetssamfunnene rapporterer ifølge US State Departement ikke bare om vandalisme samt ulike former for trakassering, men fremsetter også kritikk for manglende oppfølging fra politiets side ved tilfeller av diskriminering eller overgrep. I særlig grad blir det rapportert om romer som utsettes for politivold, verbal og fysisk trakassering samt utbredt diskriminering. Romers tilgang på helsetjenester er ofte mer begrenset enn det som gjelder for den øvrige befolkning. Minoritetsgrupper har vanskelig for å finne arbeid, og det har vært rapportert om problemer med tilgang til undervisning.

³⁴ Allerede i 2003 avgjorde myndighetene at loven fra 2002 skulle bli omgjort til rammelov og at de særskilte forholdene som angikk beskyttelse av minoriteter skulle reguleres gjennom separate lover. Slike separate lover er ennå ikke vedtatt.

³⁵ European Commission (6 November 2007). *Serbia 2007 Progress Report: Enlargement Strategy and Main Challenges 2007-2008*: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2007/nov/serbia_progress_reports_en.pdf og Minority Rights Group (1 July 2008). *Pushing for Change? South East Europe's Minorities in the EU Progress Reports*, s.28-30: <http://www.minorityrights.org/6726/reports/pushing-for-change-south-east-europes-minorities-in-the-eu-progress-reports.html>.

³⁶ Se henvisning med lenke ovenfor.

³⁷ OSCE (October 2008), s. 37.

Når det gjelder romer er det blant annet opprettet et såkalt "Roma National Strategy Secretariat" som del av myndighetenes "Agency of Human and Minority Rights". Videre er det etablert arbeidsgrupper i flere ministerier som skal se på romeres situasjon, lærerassistenter for romer er ansatt i flere skoler, og regjeringen har vedtatt retningslinjer blant annet for forbedring og legalisering av rom-bosettinger ("settlements"). I tillegg viser EU-kommisjonen til ferdigstillingen av et tjuetalls lokale "Action Plans for Roma", ansettelse av rom-koordinatorer i 20 kommuner samt en rekke opplysningskampanjer i regi av nasjonale myndigheter i samarbeid med internasjonale partnere. UNHCR opprettet i mai 2007 et prosjekt som skal bistå med fri retts hjelp til rom, særskilt med henblikk på anskaffelse av identifikasjons-/dokumentasjonspapirer.³⁸

Til tross for forsøkene på å møte minoritetsproblematikken, uttaler EU-kommisjonen i sin "Serbia 2008 Progress Report" at

*[...] In practice the Roma population continues to face extremely difficult living conditions, exclusion and discrimination. One of the major persistent problems facing the Roma community is access to personal documents. This has had grave consequences for the ability of large sections of the Roma population to gain access to basic social and economic rights. A significant proportion of the Roma population still lives in extreme poverty and illegal settlements. The Roma population, especially women, are subject to widespread discrimination when it comes to access to the labour market. There are a disproportionately high number of Roma children in special schools for children with learning difficulties. A climate of intolerance towards the Roma population continues to prevail in Serbia*³⁹.

Internt fordrevne romgrupperinger fra Kosovo er særlig utsatt for diskriminering, da mange av dem i hovedsak er muslimer og albansk-språklige (ashkaliere).

I umiddelbar ettertid av Kosovos uavhengighetserklæring den 17. februar 2007, ble det også registrert en bølge av overgrep på etniske albanere og albaneres eiendom. Myndighetene, herunder politiet, har vært under hard kritikk fra flere organisasjoner for håndteringen av disse hendelsene. Ifølge Human Rights Watch foreligger 221 registrerte Kosovo-relaterte overgrep, mens kun ti personer har blitt dømt eller ilagt bøter.⁴⁰

³⁸ UNHCR Briefing Note (6 May 2008). *UNHCR launches free legal aid project for Roma in Serbia*: <http://www.unhcr.org/news/NEWS/482057b54.html>

³⁹ European Commission (5 November 2008). *Serbia 2008 Progress Report: Enlargement Strategy and Main Challenges 2008-2009*, s. 21: http://ec.europa.eu/enlargement/press_corner/key-documents/reports_nov_2008_en.htm.

⁴⁰ Se Human Rights Watch (November 2008). *Hostages of tension: Intimidation and Harassment of Ethnic Albanians in Serbia after Kosovo's Declaration of Independence*, s 2: <http://www.hrw.org/reports/2008/serbia1108/>, samt Human Rights Watch (30 January 2008).

Videre er det vedtatt en egen lov om økt selvstyre for den ungarsk befolkede provinsen Vojvodina. Selvstyret er dog ikke så vidtrekkende som autonomien for provinsen før 1989. De kroatiske og ungarske minoritetene i Vojvodina har over lengre tid klaget over trakassering fra serbiske ultranasjonalistiske grupperinger og manglende beskyttelse fra myndighetenes side. US State Department viser imidlertid til at lokale minoritetsledere rapporterte om rolige forhold i 2007, og antallet etnisk motiverte hendelser var lavt. Også EU-kommisjonen bemerker at situasjonen i Vojvodina er forbedret og at flere personer blir straffeforfulgt for eksempelvis ekstremistiske handlinger og rasistisk motivert vold. Ombudsmannen i provinsen har fremmet en rekke anbefalinger til relevante institusjoner i forhold til proporsjonal representasjon av minoriteter i offentlige stillinger.

Situasjonen for etniske minoriteter i Sør-Serbia har vært relativt stabil. Etniske albanske ledere i Presevo, Bujanovac og Medvedja fortsetter kampen for større politisk autonomi for de etnisk albanske områdene i Sør-Serbia. Ved parlamentsvalgene i januar 2007 avsluttet de etniske albanerne sin lange boikott av serbiske nasjonalvalg og fikk valgt inn én delegat.

Flere kilder melder imidlertid om en forverring av situasjonen i Sandzak, hvor religiøse og etniske spenninger har preget store deler av 2007 og 2008.

Ifølge opplysninger fra Belgrade Center for Human Rights har antallet serbiske nynazistiske bevegelser samt antallet voldelige episoder de har forårsaket eller medvirket i økt siden 2007. Bevegelsene har videre benyttet medier samt nettsamfunn til å spre trusler og verbale angrep på enkeltpersoner. Myndighetene overvåker aktivitetene til enkelte av bevegelsene og har ved anledning forbydd markeringer/samlinger som anses å bryte med grunnlovsprinsippene for spredning av intoleranse.⁴¹

Sperregrensen på fem prosent som tidligere var påkrevd for at et politisk parti skulle kunne bli innvalgt til parlamentet, ble opphevet i 2004. Forholdet er regulert ved grunnloven samt valglovgivning. Ungarere, bosnjaker, rom og albanerne er representert med egne medlemmer i parlamentet etter valget i januar 2007.⁴²

4.4 SANDZAK-BOSNJAKER

Sandzak-regionen består av elleve kommuner, seks på serbisk side av grensen og fem på montenegrinsk side av grensen. På serbisk side ligger Novi Pazar, Tutin, Sjenica, Pribor, Prijepolje og Nova Varos, mens kommunene Bijelo Polje, Pljevlja, Rozaje, Berane og Plav ligger på montenegrinsk side. Novi Pazar er hovedsete for regionen. Sandzak har en befolkning på ca. 400 000, hvorav bosnjakene utgjør totalt 54 prosent. Den etniske fordelingen i de ulike kommunene varierer.⁴³ Ca. 134 000 av i alt 136 000 bosnjaker som bor i Serbia, er bosatt i Sandzak.

⁴¹ Belgrade Centre for Human Rights (2008), s. 282-283.

⁴² Ved valgene i januar 2007 fikk minoritetspartier og -lister totalt 3,5 prosent av det totale stemmeantallet. Åtte delegater fra minoritetene fikk således seter i parlamentet.

⁴³ Tall fra den serbiske folketellingen i 2002 finnes på kommunenivå: Statistical Office of Republic of Serbia: <http://webrzs.statserb.sr.gov.yu/axd/en/popis.htm>. Tall fra Montenegro gjengis av Statistical Office of the Republic of Montenegro: <http://www.monstat.cg.yu/engPopis.htm>.

Situasjonen for bosnjakene i Sandzak er betydelig forbedret siden regimeendringen i 2000, men spenninger preger fortsatt regionen. En pågående konflikt mellom lederskapene for de islamske trossamfunnene i Sandzak og i Serbia har ført til en rekke sammenstøt og demonstrasjoner i løpet av 2007 og 2008. De fleste hendelsene har funnet sted i i den bosnjakisk dominerte byen Novi Pazar. Rivalisering mellom ulike politiske bosnjak-partier er også en aktuell problemstilling. Myndighetene og politiet har vært kritisert for å ikke gripe inn og for å reagere for sent på utviklingene i området, og enkelte kilder er bekymret over hvordan konflikten mellom muslimske religiøse ledere vil kunne påvirke den generelle menneskerettighetssituasjonen i det allerede sensitive Sandzak.⁴⁴

Helsinki-komiteen i Serbia understreker at etniske spenninger eller konflikter mellom forskjellige nasjonale folkegrupper ikke er årsak til dagens spente situasjon i Sandzak-regionen. Ingen etniske overgrep ble registrert i 2007. Sammenstøtene som finner sted er ifølge komiteen relatert til [...] intra-Islamic community relations.⁴⁵

4.5 KVINNER

Kvinner i Serbia har samme rettslige status som menn. Den serbiske regjeringen etablerte et eget likestillingsråd i 2004, som i løpet av 2007 hadde et nært samarbeid med frivillige organisasjoner for å spre kunnskap om likestillingstema. OSSE har støttet etableringen av kommunale organ med ansvar for likestilling i flere enn 30 kommuner. Men til tross for eksisterende lovverk og likestillingsråd, og til tross for at Serbia blant annet har sett en fordobling av kvinnelige representanter i parlamentet over de siste årene, konkluderer EU-kommisjonen at kvinner fortsatt utsettes for generell diskriminering på arbeidsmarkedet.⁴⁶

I urbane strøk er det vanlig at kvinner er representert i mange ulike yrker, inkludert juss og medisin. Kvinner er aktive i politikk og i menneskerettighetsorganisasjoner. Etter at kvinner fikk anledning til å arbeide i det serbiske politiet, har politiet rekruttert et økende antall kvinner. På landsbygda råder imidlertid ofte mer patriarkalske tradisjoner med hensyn til kvinnes rolle i samfunnet.

⁴⁴ Belgrade Centre for Human Rights (2008), s. 218-219, samt artiklene: Balkan Insight (11 September 2008). Ethnic Tensions Persist in Serbian Region. *Balkan Insight*: <http://balkaninsight.com/en/main/news/13072>; Balkan Insight (28 August 2008). Mosque Fire Fuels Serb Muslim Rivalries. *Balkan Insight*: <http://balkaninsight.com/en/main/news/12722>; Balkan Insight (29 May 2008). After Ethnic Boycotts Fail, Intimidation Remains. *Balkan Insight*: <http://balkaninsight.com/en/main/analysis/10809>; B92 News (12 October 2008). Urgent Internationalization of Muslim Question. *B92 News*: http://www.b92.net/eng/news/in_focus.php?id=119. International Crisis Group sin rapport fra 2005 gir også nyttig bakgrunnsinformasjon: ICG (April 2005). *Serbia's Sandzak: Still Forgotten*. <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=1247&l=1>.

⁴⁵ Helsinki Committee for Human Rights in Serbia (2007), s. 309. Helsinki-komiteen hevder videre at det er i Beograds interesse å opprettholde spenning i regionen. Således brukes splitt-og-hersk strategi i forhold til den bosnjakiske Sandzak-befolkningen som gir seg utslag i slike intra-religiøse maktkamper.

⁴⁶ European Commission (5 November 2008).

Voldtekt i ekteskapet er strafferettslig regulert med en strafferamme fra 1-40 års fengsel (lovens strengeste straff). Minimumsstraffen for grov voldtekt er tre år, men fem år dersom overgrepet medførte døden for offeret. Kilder som US State Department viser til at bare et fåtall av voldtektene blir anmeldt. Familievold er også strafferettslig regulert, med en strafferamme på mellom seks måneder og ti år, avhengig av overgrepets alvorlighetsgrad.

I 2005 trådte en ny familielov i kraft i Serbia, som bl.a. gir adgang til å ilegge besøksforbud i forbindelse med familievold ("domestic violence"). Av tilbud til ofre for familievold i dag finnes blant annet en "hotline" for mishandlede kvinner og en rekke selvhjelpsgrupper som administreres av "The Center for Autonomous Women's Rights" i Beograd. "The Counseling Center Against Family Violence" i Serbia driver et krisesenter for kvinner, hvor driften er delvis statsfinansiert. I november 2007 åpnet myndighetene et nytt mottakssenter i Beograd for kvinner som har blitt utsatt for familievold.⁴⁷ Prostitusjon er ulovlig, men kjøp av prostitusjon er imidlertid ikke straffbart etter serbisk lov.

4.6 MENNESKEHANDEL ("TRAFFICKING")

Problemet med menneskehandel ("trafficking") vedvarer i Serbia, og ifølge myndighetene var det registrerte tallet på ofre for menneskehandel høyere i 2007 enn tidligere år. Det antas at mørketallet av urapporterte saker er økende. Myndighetene har således gitt mer økonomisk støtte til tiltak som skal motvirke menneskehandel, og har etablert et "anti-trafficking team" som samarbeider med frivillige, ikke-statlige og internasjonale organisasjoner i en felles front mot menneskehandel. Det eksisterer også en "anti-trafficking unit" innenfor politiets avdeling for organisert kriminalitet, og grensepolitiet har opprettet egne enheter for bekjempelse av menneskehandel og smugling. Hver eneste politistasjon har ifølge US State Department en kontaktperson som skal kunne håndtere menneskehandelshenvendelser.

Myndighetene gav midlertidig visum samt bopel/"shelter" til ofre som var villige til å vitne mot menneskehandlere. Ofrene/vitnene ble gitt vitnebeskyttelse og ble selv unndratt straffeforfølgelse. Straffeloven skiller mellom menneskehandel og smugling, og strafferammen for menneskehandel er to til ti års fengsel. Minimumsstraff for menneskehandel av personer under myndighetsalder er tre år. Dersom menneskehandelen medførte alvorlige fysiske skader på offeret, er strafferammen tre til 15 år. I løpet av 2007 ble det tatt ut 26 tiltaler mot 58 personer involvert i menneskehandel. I perioden september 2007 til juni 2008 anla politiet 27 saker mot 59 personer mistenkt for menneskehandel.⁴⁸ Det er etablert en spesiell domstol for organisert kriminalitet, og saker vedrørende menneskehandel er blitt ført for denne domstolen.

⁴⁷ US State Department (11 March 2008).

⁴⁸ European Commission (5 November 2008).

Underlagt "Ministry of Labour Employment and Social Policy" er det opprettet et eget "Agency for the Coordination of Protection of Victims", som blant annet skal sørge for at ofre blir identifisert og får kontakt med støtteorganisasjoner. Byrået ble tildelt økte ressurser i foregående periode, og har organisert nye bolig- og reintegreringsprogrammer for ofre. Elleve nye sosialsentre ble etablert på kommunenivå i 2007, og det er opprettet flere "shelters" for ofre. Mottakene har separate avdelinger for nasjonale og utenlandske ofre. NGOer og frivillige tilbyr rettslig, medisinsk, psykologisk og annen hjelp til ofre for menneskehandel. Blant annet opererer NGOen "Astra" en hotline.⁴⁹

4.7 BARN

Barns rettigheter og velferd er regulert gjennom Serbias grunnlov og annet lovverk. Relevante institusjoner som Serbias "Child Rights Council" og Barneombudsmannen i Vojvodina arbeider aktivt for å beskytte barns rettigheter. Tre kommunale ombudsmannskontorer etablerte i løpet av 2007 egne enheter for saker som vedgår barn, og 13 kommuner vedtok konkrete "Action Plans" for barn. Serbia er videre tilsluttet FNs Barnekonvensjon,⁵⁰ og undertegnet i oktober 2007 Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttelse og overgrep. Et forslag til opprettelse av føderalt barneombud ble fremlagt for parlamentet allerede i 2005, men er ennå ikke avgjort.

Det er ni års påbudt skolegang for barn i Serbia, og undervisningen er gratis.⁵¹ Ifølge svensk UD går kun i underkant av fire prosent brutto nasjonalprodukt til utdanning.. Både FNs barnefond (UNICEF) og US State Department påpeker at det er komparativt langt færre rom-barn, særlig jenter, som fullfører barne- og ungdomskoleutdanning. Årsakene til dette er flerfoldige, men mangel på ID-kort forblir et av de vanligste hindrene.

Det finnes ca. 20 statlige institusjoner (fordelt på 15 byer samt fem i Beograd) for barn under 18 år som ikke mottar omsorg fra foreldre. Per 2007 bodde 1 238 barn i slike institusjoner. Det landsdekkende fosterfamilieprogrammet har ifølge EU-kommisjonen vist stor fremgang de senere årene. Per 2007 levde 3 642 barn med totalt 2 754 fosterfamilier.⁵²

⁴⁹ Ibid. Se også US State Department (11 March 2008).

⁵⁰ Se Serbias rapport til FN samt FNs vurdering av utviklingene på barnerettighetsfeltet i Serbia: *Initial Report on the Implementation of the Convention on the Rights of the Child: Serbia*. 30 May 2007: <http://www.mfa.gov.yu/Policy/Priorities/crc.c.srb.pdf> og UN Committee on the Rights of the Child (6 June 2008). *Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child: Republic of Serbia*: http://www.mfa.gov.yu/Policy/Priorities/zakljucci_%20preporuke.doc.

⁵¹ Serbiske myndigheter opplyser at årskullet ved skolestart i august 2007 utgjorde 95 % av (den relevante) barnebefolkningen, mens tilsvarende tall for ungdomsskolen var 76-86 %. Omtrent 77 prosent av befolkningen har gymnaseksamen, hvorav 85 prosent er kvinner og 69 prosent er menn.

⁵² European Commission (May 2008). *Social Protection and Social Inclusion in the Republic of Serbia*, s. 55-57: http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_inclusion/2008/study_serbia_en.pdf.

4.8 HOMOFILE

Det foreligger rapporter om at personer i Serbia har blitt utsatt for diskriminering, trusler, verbale angrep og fysisk vold på bakgrunn av seksuell legning. Mange homofile unnlater å anmelde overgrep i frykt for en ytterligere vanskeliggjøring av situasjonen. Enkelte medier og politiske partier fortsetter å spre negative eller diskriminerende karakteristikker av homofile og bidrar således til marginaliseringen av befolkningsgruppen.

Menneskerettighetsorganisasjonen Labris uttalte i 2008 at den registrerte eskaleringen av voldsbruk mot homofile hadde direkte sammenheng med at homofile i rapporteringsperioden hadde drevet en mer aktiv kampanje for å skape større åpenhet rundt homofili i [...] the homophobic country that Serbia is.⁵³ OSSE viser til at anledningen til å rapportere eller registrere overgrep online kan ha bidratt til økt innrapportering og bedre oversikt over overgrep.⁵⁴ Labris viser til en nylig avholdt spørreundersøkelse der det fremgikk at to tredjedeler av de homofile respondentene hadde vært utsatt for vold på bakgrunn av seksuell legning.⁵⁵

4.9 DEN SOSIOØKONOMISKE SITUASJONEN

Den sosioøkonomiske situasjonen i Serbia har lenge vært svært vanskelig som følge av lang tid med krig, sanksjoner og politisk ustabilitet. Offentlige tjenester som helse og utdanning er fortsatt preget av sammenbruddet på 1990-tallet og av de vedvarende ressursmanglene. Serbias offisielle arbeidsledighetstall er 18,8 prosent, men det antas at den reelle arbeidsledigheten er høyere.⁵⁶ Den svarte/grå økonomien er omfattende.

Ca. av syv prosent av landets befolkning lever under fattigdomsgrensen, som er en moderat forbedring fra 2006 da antallet fattige var ca ni prosent.⁵⁷ Statistikk innhentet av UNICEF i 2006 viste at 300 000 barn levde i fattigdom eller i fare for fattigdom.⁵⁸ I særlig grad gjaldt dette barn fra store familier, fra landsbygda i sørøstlige og vestlige deler av Serbia, samt minoritetsbarn (særlig rom, flyktningebarn og barn som er som internt fordrevne).⁵⁹

⁵³ LABRIS – Lesbian Human Rights Organisation Belgrade (2008). *The 2007 annual report on the position of LGBTIQ people in Serbia*, s. 9: http://www.labris.org.rs/en/images/izvestaj_2007_EN.pdf

⁵⁴ OSCE (October 2008).

⁵⁵ Undersøkelsen kan gjenfinnes her: <http://www.labris.org.rs/en/images/research.pdf>

⁵⁶ Statistical Office of Republic of Serbia: <http://webzrzs.statserb.sr.gov.yu/axd/en/katalog/index.htm>.

⁵⁷ Central Intelligence Agency (CIA). *The World Factbook: Serbia* (updated 02 October 2008): <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rb.html>.

⁵⁸ Tilsvarende tall ble gjentatt av FN på den internasjonale dagen for fattigdomsbekjempelse 17. oktober 2007.

⁵⁹ UNICEF (February 2007). *The State of Children in Serbia 2006*: http://www.unicef.org/ceecis/SOSC-2006_en.pdf.

Korrupsjon er et stort problem innenfor alle samfunnsfelt. Noen formelle forbedringer med lovendringer har funnet sted, og Serbias rangering i forhold til korrupsjon har vist en moderat bedring i løpet av de siste årene.⁶⁰ Myndighetene kritiseres imidlertid fortsatt for mangelfull evne til å bekjempe korrupsjon. Ofte er det marginaliserte samfunnsgrupper, eldre, arbeidsledige og minoriteter, som rammes hardest av korrupsjonssystemet.⁶¹

4.10 HELSETJENESTER

I utgangspunktet har alle landets borgere som omfattes av den pliktige offentlige helseforsikringen, rett til gratis helsetjenester innenfor den offentlige helsetjenesten. Egenandeler skal for øvrig ikke betales av barn, eldre over 65 år, personer som mottar sosialstøtte, gravide, kreftpasienter og krigsinvalid. Ny helseforsikringslov og helselov trådte i kraft i desember 2005. Helseforsikringsloven åpnet blant annet for mulighet for frivillige helseforsikringsordninger i tillegg til den offentlige ordningen, mens helseloven åpnet for fritt legevalg.

Helsesektoren bærer fortsatt preg av den svært omfattende økonomiske nedgangen Serbia opplevde på 1990-tallet. I 2007 ble 6,4 prosent av BNP avsatt til helsesektoren, som viser en nedgang fra foregående år. Manglende offentlige tjenester gjør at dyre private løsninger kan være den eneste muligheten for adekvat oppfølging. Det foreligger opplysninger om at betaling for tjenester som i utgangspunktet skal være gratis, ofte er nødvendig for å få hjelp.

Helsetjenestene er organisert på tre nivå. Det første nivået er primærsektoren, som omfatter 161 helsesentre. Det andre nivået er sykehusene, mens det tredje nivået er spesialisthelsetjenesten. Sykehusene og spesialisthelsetjenestene utgjør til sammen 147 institusjoner, hvorav 42 er ordinære sykehus og 15 er såkalte spesialistsykehus. Det totale antallet utdannede helsespesialister er omtrent 85 000, mens administrativt personale utgjør ca. 30 000.⁶²

Behandling for psykiske lidelser er tilgjengelig, men sektoren sliter med underbemanning og mangelfulle ressurser. Myndighetene har ifølge EU-kommisjonen startet reorganisering av psykiatrien, med fokus på lokale behandlingstilbud, utdanningstiltak og opplysningskampanjer om psykiske lidelser. Det finnes per i dag i underkant av 50 psykiatriske institusjoner (såkalte "in-patient"), omtrent 70 kommunale helsesentre som tilbyr polikliniske tjenester, og ca. 6 200 sengeplasser for psykiatriske pasienter.

⁶⁰ I Transparency Internationals årlige korrupsjonsindeks, rangeres Serbia på 85nde plass blant totalt 185 land, med en score på 3.4 av totalt oppnåelige 10 poeng. Se Transparency International (2008). *Corruption Perceptions Index 2008*: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2008.

⁶¹ Se bl.a: Freedom House (June 2008). *Nations in Transit 2008. Serbia*, s.524: http://www.freedomhouse.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=196; US State Department (11 March 2008) og European Commission (5 November 2008).

⁶² Tall og opplysninger om helsesektoren er hentet fra Verdens helseorganisasjon (WHO) (2008) <http://www.euro.who.int/countryinformation>; European Commission (May 2008), s. 137-172; International Rehabilitation Council for Torture Victims (IRCT) (2007). *Country Assessment Report Republic of Serbia 2007*: <http://www.irct.org/Default.aspx?ID=2627> og European Commission (5 November 2008). Ytterligere informasjon finnes i rapport fra Landinfos tjenestereise til Serbia i april 2005.

Organisasjonen Mental Disability Rights International (MDRI) fremla i 2007 en meget kritisk rapport om forholdene ved flere psykiatriske helseinstitusjoner i Serbia. MDRI hevdet blant annet at det ved de observerte institusjonene ikke ble gitt tilfredsstillende omsorg og at behandlingen var i strid med den Europeiske menneskerettighetskonvensjon, art 3.⁶³

⁶³ Mental Disability Rights International (MDRI) (14 November 2007). *Torment not Treatment: Serbia's Segregation and Abuse of Children and Adults with Disabilities*: <http://www.mdri.org/PDFs/reports/Serbia-report-english.pdf>.

5. KILDER

- Amnesty International (28 May 2008). *The State of the World's Human Rights - Annual Report Serbia*. Tilgjengelig fra <http://thereport.amnesty.org/eng/regions/europe-and-central-asia/serbia> [lastet ned 17.11.2008]
- Balkan Insight (11 September 2008). Ethnic Tensions Persist in Serbian Region. *Balkan Insight*. Tilgjengelig fra <http://balkaninsight.com/en/main/news/13072> [lastet ned 17.11.2008]
- Balkan Insight (28 August 2008). Mosque Fire Fuels Serb Muslim Rivalries. *Balkan Insight*. Tilgjengelig fra <http://balkaninsight.com/en/main/news/12722> [lastet ned 17.11.2008]
- Balkan Insight (29 May 2008). After Ethnic Boycotts Fail, Intimidation Remains. *Balkan Insight*. Tilgjengelig fra <http://balkaninsight.com/en/main/analysis/10809> [lastet ned 17.11.2008]
- BIRN (19 June 2007). Serbia may "Trade" Mladic for Concessions in Kosovo. *BIRN*. Tilgjengelig fra <http://www.birn.eu.com/en/88/10/3354/> [lastet ned 17.11.2008]
- B92 News (12 October 2008). Urgent Internationalization of Muslim Question. *B92 News*. Tilgjengelig fra http://www.b92.net/eng/news/in_focus.php?id=119 [lastet ned 17.11.2008]
- Belgrade Centre for Human Rights (2008). *Human Rights in Serbia 2007*. Tilgjengelig fra <http://bgcentar.placebo.co.yu/upload/documents/Human%20Rights%202007.pdf> [lastet ned 17.11.2008]
- Belgrade Centre for Human Rights/OSCE (2006). *Results of the public opinion poll on war crimes trials in Serbia*. Tilgjengelig fra http://www.osce.org/documents/srb/2007/03/23518_en.pdf [lastet ned 17.11.2008]
- CIA The World Factbook (2008). *Serbia* (updated 2 October 2008). Tilgjengelig fra <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rb.html> [lastet ned 17.11.2008]
- Council of Europe Parliamentary Assembly (14 February 2008). *Report of the Committee on Legal Affairs and Human Rights: The situation of national minorities in Vojvodina and of the Romanian ethnic minority in Serbia*. Tilgjengelig fra <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc08/EDOC11528.htm>. [lastet ned 17.11.2008]
- Council of Europe Parliamentary Assembly (15 September 2008). *Honouring of obligations and commitments by Serbia*. Tilgjengelig fra <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc08/eDOC11701.htm> [lastet ned 17.11.2008]

- European Commission (5 November 2008). *Serbia 2008 Progress Report: Enlargement Strategy and Main Challenges 2008-2009*. Tilgjengelig fra http://ec.europa.eu/enlargement/press_corner/key-documents/reports_nov_2008_en.htm [lastet ned 17.11.2008]
- European Commission (6 November 2007). *Serbia 2007 Progress Report: Enlargement Strategy and Main Challenges 2007-2008*. Tilgjengelig fra http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2007/nov/serbia_progress_reports_en.pdf [lastet ned 17.11.2008]
- European Commission (May 2008). *Social Protection and Social Inclusion in The republic of Serbia*. Tilgjengelig fra http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_inclusion/2008/study_serbia_en.pdf [lastet ned 17.11.2008]
- Forum 18 (9 October 2007). *Serbia: Violence Continues Against religious Communities*. Tilgjengelig fra http://www.forum18.org/Archive.php?article_id=1030&printer=Y [lastet ned 17.11.2008]
- Forum 18 (9 August 2006). *Serbia: Religion Minister breaks his own law*. Tilgjengelig fra http://www.forum18.org/Archive.php?article_id=825 [lastet ned 17.11.2008]
- Freedom House (June 2007a). *Freedom in the World 2007 – Serbia*. Tilgjengelig fra <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=22&country=7334&year=2007> [lastet ned 17.11.2008]
- Freedom House (June 2007b). *Nations in Transit 2006. Serbia and Montenegro – SERBIA*. Tilgjengelig fra <http://www.freedomhouse.hu/pdfdocs/serbia2006.pdf> [lastet ned 17.11.2008]
- Freedom House (June 2008). *Nations in Transit 2007. Serbia*. Tilgjengelig fra http://www.freedomhouse.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=196 [lastet ned 17.11.2008]
- Helsinki Committee for Human Rights in Serbia (2007). *Annual Report: Serbia 2007*. Tilgjengelig fra <http://www.helsinki.org.yu/doc/Report2007.pdf> [lastet ned 17.11.2008]
- Human Rights Watch (November 2008). *Hostages of tension: Intimidation and Harassment of Ethnic Albanians in Serbia after Kosovo's Declaration of Independence*. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/reports/2008/serbia1108/> [lastet ned 17.11.2008]
- Human Rights Watch (30 January 2008). *World Report 2008 – Serbia*. <http://www.hrw.org/en/reports/2008/01/30/world-report-2008> [lastet ned 17.11.2008]
- Humanitarian Law Center (1 February 2008). *Annual report 2007*: <http://www.hlc-rdc.org/Publikacije/943.en.html>

- International Center for Transitional Justice (ICTJ) (February 2008). *Against the Current—War Crimes Prosecutions in Serbia* 2007. Tilgjengelig fra <http://www.ictj.org/images/content/7/8/780.pdf> [lastet ned 17.11.2008]
- International Crisis Group (April 2005). *Serbia's Sandzak: Still Forgotten*. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=1247&l=1> [lastet ned 17.11.2008]
- International Crisis Group (8 November 2006). *Serbia's New Constitution: Democracy Going Backwards*. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=4494&l=1> [17.11.2008]
- International Crisis Group (31 May 2007). *Serbia's New Government: Turning from Europe*. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=4878&l=1> [lastet ned 17.11.2008]
- International Crisis Group (23 April 2008). *Will the Real Serbia Please Stand Up*. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=5402&l=1> [lastet ned 17.11.2008]
- International Helsinki Federation (27 March 2007). *Human Rights in the OSCE Region 2006 Serbia*. Tilgjengelig fra http://www.ihf-hr.org/documents/doc_summary.php?sec_id=3&d_id=4387 [lastet ned 16.11.2008]
- International Rehabilitation Council for Torture Victims (IRCT) (2007). *Country Assessment Report Serbia 2007*. Tilgjengelig fra <http://www.irct.org/Default.aspx?ID=2732> [lastet ned 16.11.2008]
- LABRIS – Lesbian Human Rights Organisation Belgrade (2008). *The 2007 annual report on the position of LGBTTIQ people in Serbia*. Tilgjengelig fra http://www.labris.org.rs/en/images/izvestaj_2007_EN.pdf [lastet ned 16.11.2008]
- Mental Disability Rights International (14 November 2007). *Torment not Treatment: Serbia's Segregation and Abuse of Children and Adults with Disabilities*. Tilgjengelig fra <http://www.mdri.org/PDFs/reports/Serbia-rep-english.pdf>. [lastet ned 16.11.2008]
- Minority Rights Group (1 July 2008). *Pushing for Change? South East Europe's Minorities in the EU Progress Reports*. Tilgjengelig fra <http://www.minorityrights.org/6726/reports/pushing-for-change-south-east-europes-minorities-in-the-eu-progress-reports.html> [lastet ned 16.11.2008]
- Mønnesland, Svein (1992). *Før Jugoslavia og etter*. Syppress Forlag.
- OSCE (October 2008). *Hate crimes in the OSCE Region: Incidents and responses – Annual report for 2007*. Tilgjengelig fra http://www.osce.org/documents/odihr/2008/10/33851_en.pdf [lastet ned 16.11.2008]
- Republic of Serbia (22 November 2007). *Strategy to combat trafficking in human beings in the Republic of Serbia*. Published by OSCE. Tilgjengelig fra http://www.osce.org/serbia/item_11_28231.html [lastet ned 16.11.2008]

- Sveriges Utrikesdepartement (januar 2008). *Mänskliga rättigheter i Serbien 2007*. Tilgjengelig fra http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/document/?instance=1&action_show_document.437.=1 [lastet ned 6.11.2008]
- Statistical Office of Republic of Serbia. Tilgjengelig fra <http://webzrzs.statserb.sr.gov.yu/axd/en/katalog/index.htm> [lastet ned 16.11.2008]
- Transparency International (2008). *Corruption Perceptions Index 2008*. Tilgjengelig fra http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2008 [lastet ned 16.11.2008]
- Transparency International (2007). *Global Corruption Barometer 2007*. Tilgjengelig fra http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/gcb/2007 [lastet ned 16.11.2008]
- Southeast European Times (17 October 2006). *Del Ponte Submits negative report on Serbia to EU, SAA talks to remain frozen*: http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2006/10/17/nb-01 og Southeast European Times (13 June 2007). *Serbia, EU resume SAA talks*: http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2007/06/13/nb-01 [lastet ned 16.11.2008]
- UN Committee on the Rights of the Child (31 August 2007). *Initial Report on the Implementation of the Convention on the Rights of the Child: Serbia*. Tilgjengelig fra <http://www.mfa.gov.yu/Policy/Priorities/crc.c.srb.pdf> [lastet ned 16.11.2008]
- UN Committee on the Rights of the Child (6 June 2008). *Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child: Republic of Serbia*. Tilgjengelig fra http://www.mfa.gov.yu/Policy/Priorities/zakljucci_%20preporuke.doc [lastet ned 16.11.2008]
- UNDP (2006). *At Risk: Roma and the Displaced in Southeast Europe*. Tilgjengelig fra http://hdr.undp.org/en/reports/regionalreports/europethecis/Europe_&_the_CIS_2005_en.pdf [lastet ned 16.11.2008]
- UNHCR (2007). *Global Report Serbia 2007*. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/home/PUBL/484921592.pdf> [lastet ned 16.11.2008]
- UNICEF (February 2007). *The State of Children in Serbia 2006. With Focus on Poor and Excluded Children*. Tilgjengelig fra http://www.unicef.org/ceecis/SOSC-2006_en.pdf [lastet ned 16.11.2008]
- UNHCR Briefing Note (6 May 2008). *UNHCR launches free legal aid project for Roma in Serbia*. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/news/NEWS/482057b54.html> [lastet ned 16.11.2008]

- US State Department (11 March 2008). *2007 Country Report on Human Rights Practices – Serbia (includes Kosovo)*. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2007/100583.htm> [lastet ned 16.11.2008]
- US State Department (19 September 2008). *2008 International Religious Freedom Report – Serbia*. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2008/108470.htm> [lastet ned 16.11.2008]
- World Health Organisation (WHO). <http://www.euro.who.int/countryinformation>